

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Kirkkohallituksen mielestä luonnoksessa valtioneuvoston periaatepäätöksiksi suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla on varsin kattavasti pohdittu sekä niitä keskeisiä tekijöitä, joista demokratia muodostuu, että seikkoja, jotka nykyajassa haastavat yleistä demokratiakehitystä. Periaatepäätöksen tavoitteita on pidettävä asianmukaisina.

Kirkkohallitus pitää erityisen tärkeänä, että luottamus yhteiskunnan ja julkisen hallinnon demokraattiseen, avoimeen ja läpinäkyvään hallintoon säilyy korkeana. Tarkoituksenmukaisena voidaan pitää myös sitä, että yhä enenevässä määrin pyritään vuorovaikutteiseen hallintotapaan. Yhteiskunnan digitalisaation kehittyessä keskeistä on turvata jokaiselle yhdenvertainen mahdollisuus käyttää osallistumisoikeuttaan ja päästä vaikuttamaan julkisyhteisön päätöksentekoon. Osallistumistapoja kehitettäessä on otettava huomioon henkilöiden erilaiset lähtökohdat ja tarpeet, jolloin tuetaan osallistumisoikeuksien toteutumista ja estetään syrjäytymiskehitystä.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***
- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

Luonnoksessa on tuotu esille paikallisvaalien äänestysaktiivisuuden alhaisuus. Vastaava kehityssuunta on seurakuntavaaleissa, joissa äänestysaktiivisuus on jo pitkään jäänyt alle 20 prosenttiin. Osasyynä äänestysaktiivisuuden laskulle voidaan pitää ehdokasasettelun haasteita eli riittävän monipuolisen ehdokasasettelun puutetta. Lisäksi myös kirkossa luottamushenkilöpaikat ovat seurakuntaliitosten myötä vähentyneet.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että vaalijärjestelmän toimivuuteen, turvallisuuteen ja saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota. Vaalijärjestelmän uudistamisessa kirkko seuraa järjestelmäkehitystä valtakunnallisissa vaaleissa. Erityisen tärkeää on, että luottamus vaalien demokraattiseen toimittamiseen ja siten demokraattiseen päätöksentekoon säilyy.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.***
- ***Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.***
- ***Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.***
- ***Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.***

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***
- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***

- *Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.*
- *Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.*
- *Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.*

Kirkkohallitus pitää toimenpide-ehdotuksen teemoja asianmukaisina. Yhä enenevässä määrin perinteisten mediakanavien rinnalle on rakentunut ja rakentuu viestintäkanavia, jotka toimivat keskustelufoorumeina, mutta myös tiedon välittäjinä. Tällöin korostuu tarve vahvistaa kansalaistaitoja, tietoutta perus- ja ihmisoikeuksista sekä medianlukutaitoa. Laajalle levinnyt disinformaatio esimerkiksi julkisesta hallinnosta ja päätöksenteosta saattaa hyvinkin nopeasti horjuttaa yhteiskunnan perusteita.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- *Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.*
- *Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.*
- *Lainsäädäntäprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.*

Kirkkohallituksen mielestä toimenpide-ehdotusten teemat ovat oikeasuuntaisia. Viestinnän kehittäminen ja edistäminen on myös kirkossa koettu tärkeäksi. Kirkkohallitus on edistänyt kokonaiskirkollista viestintähanketta, jonka tavoitteena on ollut pohtia kirkon viestinnän tavoitteellisuutta ja kustannustehokkuutta uusimman teknologian hyötyjä hyväksikäyttäen.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattamista. Viestintävälineiden monipuolistuessa asiakirjapohjalle rakentuva sääntely on auttamattomasti osittain jo vanhentunutta.

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

-

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

-

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*

- ***Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.***
- ***Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.***
- ***Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).***

-

Pihlaja Pirjo
Kirkkohallitus - Virastokollegio